

16. Světonázorová a mravní výchova

Světonázorová výchova usiluje o to, aby se žákovi poskytly hluboké a soustavné znalosti o vývoji přírody, společnosti a lidského myšlení. Žák se má naučit chápat vzájemné vztahy a jevy, aby chápal charakter současné epochy i otázky současného vývoje.

Světonázorová výchova je citlivou oblastí, která se v mnoha směrech promítá do všech ostatních součástí výchovy.

Mravní výchova – je proces cílevědomého utváření morálních vlastností člověka a jeho charakterových rysů. Je důležitou složkou výchovy. Při mravní výchově jedince rozvíjíme jeho mravní vědomí vštěpováním základních mravních norem a principů, rozvíjíme jeho mravní city a návyky mravního chování. Hlavním úkolem je vštípit mravní principy a normy, tak aby se staly trvalou a nedílnou součástí každodenního života jedince.

Výchovný proces obsahuje 3 části

- formulování mravního vědomí
- utváření morálních citů a zvyků
- vytváření dovedností, návyků a zvyků mravního chování a jednání

Předpokladem mravní výchovy je vštěpování znalostí mravních principů, ale mravní výchova nemusí vést k utváření mravního přesvědčení

Mravní vývoj jedince

Člověk je od narození závislý na druhých lidech (rodičích). Celý život mu jsou vštěpovány normy, co smíme a co ne. Sociální kontrolu osvojování a dodržování těchto norem zajišťují rodiče, později učitelé, veřejné mínění, instituce a zákony. Proces adaptace jedince do společnosti ovlivňují i jeho vnitřní faktory – dědičné, instinkty, temperament, emotivní úroveň inteligence.

Rys osobnosti – jsou psychické vlastnosti, které se projevují určitým způsobem jednání, chování a prožívání. V běžné mluvě se označuje slovem povaha. Rys je utvářen temperamentem a charakterem

Charakter – označuje morální a volní vlastnosti, je to subsystém osobnosti umožňující kontrolu a řízení jedincova chování

Morální charakteristika (usuzování, poznávací procesy, zkušenost, výchovné vlivy) **má 3 stupně:**

a) morální usuzování

- stádium prekonvenční – rozlišení dobra a zla, orientace na poslušnost
- stádium konvenční – vyšší úroveň, patří sem komfortimita, loajalita, právo a pořádek
- stádium postkonvenční – je vrchol morální charakteristiky – patří sem orientace na vyšší mravní princip

b) morální jednání – určující kritérium úrovně morálního vývoje - rozum, osobnost s city, potřebami, a sebehodnocením – jak se zachováme v situaci, kdy máme možnost porušit normu

c) morální cítění – city přichylnosti, empatie (vcítění se do druhého), pocit viny, svědomí

d) mravní hodnoty – jejich utváření je celoživotní proces utváření hodnot, u každého člověka je hierarchie hodnot jiná

Možný problém mezi výchovným působením vychovatele a svobodou vychovávaného je spor o svobodu kázně. **Problém svobody** má dvě hlediska:

- indeterministé – tvrdí, že svoboda vůle existuje a je nezávislá na přírodních a společenských podmínkách
- deterministé – svobodu vůle popírají, rozhodování vyplývá z nutnosti dané všemi zákonitostmi.

Pocit nesvobody je vyvolán nepochopením nutnosti dodržovat normy a zákony

Metody mravní výchovy

- metoda mravního uvědomování – metoda požadavků a vysvětlování – pro malé děti
- metoda vyvolání a tlumení citů, přesvědčování na příkladu
- metoda řešení mravních dilemat
- metoda režimu (denní režim, návyky během dne, časový plán)
- metoda cvičení získávání a očekávání (slib, výstraha, závazek)
- metoda kontroly (dozor) a hodnocení (odměny a tresty)
- metoda pověřování úkolem nebo funkcí, utváření samosprávy – větší děti